

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Het zachte juk

„Alle dingen zijn Mij overgegeven door Mijn Vader en niemand kent de Zoon dan de Vader en niemand kent de Vader dan de Zoon en wien de Zoon het wil openbaren.

Komt herwaarts tot Mij, allen die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u rust geven; neemt mijn juk op u en leert van Mij, want ik ben zachtmoedig en nederig van hart en gij zult rust vinden voor uw zielen; want mijn juk is zacht en mijn last is licht”.

Matth. 11 : 27—30.

Voor enige weken hielden wij ons bezig met de voorgaande verzen. Daar dankt de Zone Gods, dat Zijn Vader de dingen van het Koninkrijk Gods heeft verborgen voor wijzen en verstandigen, terwijl Hij ze aan kinderkens heeft geopenbaard. De Zoon is het volkomen met de Vader eens en is er blij mee, dat het de Vader altijd zó behaagd heeft.

In vs 27 spreekt de Heiland over de volmaakte eenheid tussen de Vader en de Zoon. Hij vervolgt: „Alle dingen zijn Mij overgegeven door mijn Vader”. Onwillekeurig denken we aan een andere uitspraak van de Here Jezus na zijn opstanding: „Mij is gegeven alle macht in hemel en op aarde”. Matth. 28 : 18. De Vader heeft de Zoon in de wereld gezonden met volledige bevoegdheid om Gods genade in deze wereld tot heerschappij te brengen. Hij heeft opdracht om de werken van de duivel te verbreken, demonen uit te werpen, zieken te genezen, zonden te vergeven en het leven te schenken aan mensen, die van nature dood zijn door hun zonden en misdaden.

In dit verband zullen we onder „alle dingen” in de eerste plaats moeten denken aan de verbreiding van de kennis van de Vader. De Heiland gaat immers verder met deze woorden: „Niemand kent de Zoon dan de Vader en niemand kent de Vader dan de Zoon en wien de Zoon het wil openbaren”. Er is tussen de Vader en de Zoon een geheel enige verhouding, zoals verder nergens ter wereld gevonden wordt. Niemand kent de Zoon zó, als de Vader Hem kent. En niemand kent de Vader zó, als de Zoon Hem kent. Wij kunnen daar niet meer van zeggen, dan het Evangelie ons openbaart, maar dat is ook genoeg. Ik denk aan Joh. 1 : 18: „Niemand heeft ooit God gezien, de eniggeboren Zoon, die in de schoot des Vaders is, heeft Hem ons verklaard”. Verder aan Joh. 3 : 35: „De Vader heeft de Zoon lief en heeft alle dingen in Zijn hand gegeven”. En aan Joh. 6 : 46: „Niet dat iemand de Vader gezien heeft dan die van God is; Deze heeft de Vader gezien”. Vader en Zoon zijn één in wezen, één in liefde, één in macht, één in wil om zondaren te redden. Ze zijn volstrekt één in alle opzichten. Dat blijft ook zo tijdens het leven van de Zoon op aarde. De Vader kent ook dan de Zoon in alle dingen en de Zoon zijn Vader.

Dat is een heerlijke troost. Want zo is er ook mogelijkheid voor mensenkinderen om God de Vader te kennen. Buiten de openbaring van Jezus Christus om kent geen mens God. Geen wijsgeer kan ons hier helpen, want als hij niet in de Here Jezus gelooft, kent hij de Vader zelf niet. Geen diepzinnig denker is er ooit achter gekomen wie God eigenlijk is. Geen van de vele godsdienststichters heeft de rechte weg gewezen naar

ware kennis van de Vader. Dat heeft alleen Jezus Christus, de Zoon van God, gedaan. Hij Zelf zegt het hier: „Niemand kent de Vader dan de Zoon en wien het de Zoon wil openbaren”. Hij alleen kon met recht zeggen: „Ik ben de weg en de waarheid en het leven; niemand komt tot de Vader dan door Mij”. Joh. 14 : 6.

Nu zou iemand zich bezorgd kunnen afvragen: Maar als de Zoon het mij nu eens niet wil openbaren? Er staat immers: „en wien het de Zoon wil openbaren”. Er zijn mensen die menen, dat de Here Jezus alleen aan een klein groepje uitverkorenen wil openbaren wie de Vader is. En ze zeggen, dat iemand eerst moet weten, dat hij bij dat groepje behoort, eer hij zich mag verbeelden, dat de Zoon hem de Vader wil doen kennen.

Als iemand deze bezorgde vraag in z'n hart heeft wil ik hem wijzen op wat er volgt: „Komt herwaarts tot Mij, allen die vermoeid en belast zijt en Ik zal u rust geven”. Daar stonden mensen om de Here Jezus heen, die zich aftobden en die gebukt gingen onder lasten, te zwaar om te dragen. Die lasten werden hun opgelegd door hun leidlieden, de Schriftgeleerden. Die maakten de ingang in het Koninkrijk der hemelen onmogelijk moeilijk. Ze leerden, dat een mens de zaligheid moest verdienen. En ze maakten het leven voor hun leerlingen behoorlijk zuur. Ze moesten zich een weg banen in het koninkrijk der hemelen door veel vasten en bidden en geven van aalmoezen. Ze moesten precies weten wat ze op sabbat wèl of niet mochten doen. Het kwam er zeer secuur op aan dat men van alles en nog wat tienden gaf. Ook van munt en dille en komijn. En duizend en één voorschriften gaven ze over rein en onrein. Tenslotte kon geen mens — tenminste geen gewoon mens — aan al deze voorschriften voldoen. Een mens van klein verstand kon niet eens onthouden wat hij wèl of niet moest doen. En de grootste geleerde en de fanatiekste doorzetter kon tenslotte nooit weten of zijn rekening bij God nu wel effen was.

De schare had de Schriftgeleerden al lang maar laten praten. Er was toch geen beginnen aan. Men kwam nooit klaar, waarom er dan aan te beginnen? Maar vele eenvoudige zielen probeerden de lasten te dragen. Ze waren bang voor de hel en wilden graag het koninkrijk beërven. Maar wat een getob met al die voorschriften. Was de groente die ze kochten wel vertiend? En was dat vlees op de markt wel rein? En was die kan wel zuiver? En mochten ze een ei, op de sabbat gelegd, wel eten? Geen wonder, dat de mensen moe werden van al dat wettisch gedoe. Wat schoot men er mee op? Echt rust vond men nooit.

Tot die mensen zegt de Here Jezus, de Zone Gods, nu: Komt maar bij Mij. Ik zal u rust geven. We kunnen ook wel vertalen: Ik zal u verkwikken. De Zone Gods laat zijn leerlingen niet tobben met lasten, die te zwaar zijn om te dragen. Hij neemt het knellend juk van hun schouders af. Want Hij maakt hun bekend met zijn hemelse Vader, die gaarne vergeeft en mild het eeuwige leven schenkt. En dat grátis, zonder enige verdienste.

Maar legt Hij dan geen juk op? En hebben ze bij Hem dan niets te leren? Jawel. Want Hij zegt immers: „Neemt mijn juk op u en leert van Mij”. Komen ze bij Hem dan niet van de regen in de drup?

Nee, want Hij is een heel andere Leraar dan de Schriftgeleerden. Die waren hard voor

UIT DE INHOUD:

<i>Het zachte juk</i>	H. J. J.
<i>Om de éénheid der kerk (II)</i>	C. V.
<i>Situatief denken (II)</i>	J. W.
<i>Overzicht fundamentele vragen</i>	J. Stw.
<i>Naar de top der aarde (IV)</i>	P. G.
<i>Kritische krabbels</i>	Fratér
<i>Americana (XII slot)</i>	J. M.
<i>„Naar Gods beeld gemaakt”</i>	G. V.
<i>Boekbespreking</i>	J. B.
<i>Van hier en ginds</i>	
<i>Kerknieuws</i>	

hun leerlingen. En hoogmoedig. Zij eisten maar en droegen maar op en het was nooit genoeg. En voor zondaren waren ze ongenaakbaar. Maar de Zone Gods is zachtmoedig. Heeft hart voor Zijn discipelen. Heeft medelijden met hun zwakheden en gebreken. Hij bidt voor hen, dat ze niet in verzoeking mogen vallen. En als ze gevallen zijn, neemt Hij hen weer in genade aan. En Hij is niet ongenaakbaar voor zondaren en zondaressen, maar Hij zoekt ze op en biedt hun vergeving der zonden en eeuwig leven.

Allen die tot Hem komen zullen rust vinden voor hun zielen. We kunnen ook wel zeggen: zij zullen rust vinden voor hun hart en in hun leven. Want door het geloof in de Here Jezus zullen zij God als hun Vader kennen. Die in Zijn almachtige genade hun zonden vergeeft en hun leven vernieuwt. Dan is het uit met alle getob om Gods genade te verdienen, want die ontvangen ze „zonder prijs en zonder geld”.

Maar dat „juk” dan? En die last dan? Wel, dat juk is zacht en die last is licht. De Schriftgeleerden hadden het over het „juk van de geboden” of het „juk van de wet”. Dat woord „juk” neemt de Here Jezus over. Maar Hij bedoelt daarmee geen wet, maar het Evangelie. Wie dat Evangelie gelooft heeft vrede met God en uitzicht op de eeuwige rust, die er overblijft voor het volk Gods.

En die „last” dan? Wel die last is licht. De Zone Gods leert zijn discipelen ook Gods geboden onderhouden. Hij leert hen ook hoe zij als rechtvaardigen moeten leven. Zij zullen de hand afkappen en het oog uittrekken en vijanden liefhebben en zeventig maal zeven maal vergeven. Dat is me nogal wat. Is dat wel een lichte last?

Ja, dat is een lichte last. Gods geboden zijn niet zwaar. Gods genade maakt ze licht. Gods Geest maakt het leven naar uitwijzen van het Evangelie gemakkelijk. De HERE maakt ons het leven niet zuur. Hij werkt het willen en het werken naar Zijn welbehagen. En dan werken wij met vreze en beven onze redding. Hard was de leer der Schriftgeleerden. Knellend het juk der Farizeeën. Maar de Zone Gods begint met alles te geven wat nodig is tot onze zaligheid. En maakt zo het leven naar Zijn geboden tot een rust.

Er zijn nog harde en hoogmoedige leraars. Er worden nog lasten opgelegd, die te zwaar zijn om te dragen. Er zijn nog vele „vromen”, die zich aftobben onder een juk. Maar het juk van Christus is zacht en Zijn last licht.

H. J. JAGER.

Om de éénheid der kerk

II

In ons eerste artikel hoorden we met hoeveel vuur Sikkell voor de vereniging van Chr. Gereformeerden en Dolerenden pleitte en met hoe groot verlangen hij haar tege moet zag.

Het ging in de eerste jaren na 1886 niet zo vlot met de toenaderingspogingen.

Maar wie, die het kerkelijk leven een beetje van de binnenkant kent verwondert zich daarover? Dat kerken gescheurd, gedeeld, uiteengejaagd worden — dat is „natuurlijk”. Dat gaat „vanzelf”. Daar haakt onze oude mens naar. Daar heeft hij plezier in: een satanisch plezier! Want we willen van nature „ons zelf” zijn. We willen eigen wil en zin doordrijven. Dikwijls gebeurt dat onbewust. Want ons hart is arglistig. Het is een meester in het camoufleren en zeer schoon opsieren van wat aan boosheid daarin leeft. We identificeren zo heel makkelijk eigen gedachten en begeren met de waarheid en de wil van God. En eisen dan onderwerping aan ons als een onderwerping aan God. En zó, in die weg, willen we dan ook de éénheid. Zó, d.w.z. met handhaving van eigen ideeën, eigen wil, eigen positie, eigen groep, eigen invloed enz. enz.

Zeker, diezelfde tendens is er ook in alle onschriftuurlijk eenheidsstreven. Die is alleen maar een andere openbaring van hetzelfde kwaad. Want die is in de grond der zaak ook niets anders dan het propageren van eigen ideeën en idealen ten aanzien van Christus' kerk achter de camouflagage van een gebod van Christus. Namelijk zijn eis dat „allen één zullen zijn”. Men negeert dan hardnekkig, dat Christus alleen de eenheid wil van allen die **waarlijk in Hem geloven!**

Men laat zich dan in feite leiden door wereldse ideeën en idealen omtrent de eenheid, de grootheid, de macht, de invloed der kerk.

Sectarisme en valse oecumeniciteit komen voort uit dezelfde wortel. Ze zijn twee brandpunten in eenzelfde zondecomplex.

Ja, de weg naar de vereniging van Chr. Gereformeerden en Dolerenden was moeilijk.

En toch: na zes jaar, zes jaar na 1886, kwam die vereniging tot stand. Wat is nu zes jaar in de geschiedenis van Gods kerk? Is het feitelijk toch niet zeer snel zo ver gekomen?

Wie het kerkelijk leven een beetje van binnenuit kent zegt zelfs: hoe was het mogelijk? **Het is een wonder!**

Toen de vereniging in 1891 in principe een feit was geworden, was dat voor Sikkell een feest. Een feest in de Geest.

„Het is voor het harte bijna nog te veel”, zo schreef hij, „dat er weken, maanden mis-schien, gewacht moet worden”.

Maar intussen, zo voegde hij aan deze woorden toe, behoeft men niet stil te zitten! Men kan en moet nog heel veel doen.

En wat dan wel?

Merkwaardig — en ontdekkend — is wat Sikkell als antwoord op deze vraag schrijft.

Er moet, zo houdt hij zijn broeders voor, nog zoveel gedaan worden **in de harten en in de verhoudingen**.

Is deze uitspraak inderdaad niet merkwaardig — en ontdekkend?

Neen er moet niet voor alles **geschreven, gepropageerd, vergaderd, georganiseerd** worden!

Op papier waren de regelingen enz. nu wel keurig voor elkaar. Feilloos geformuleerd. En de stemmingen hadden plaats gevonden. Alles met een verblijvend resultaat.

Maar daarmee is alles nog lang niet werkelijk in orde!

Neen, schrijft Sikkell, er moet nog heel veel gebeuren in het diepe hart en in de verhoudingen tussen de broeders onderling.

Wordt dat werk in de harten en in de verhoudingen niet heel vaak vergeten?

Zowel nadat een vereniging officieel tot stand kwam, als voordat men er toe komt.

In het eerste geval is de vereniging niet echt, is er alleen een camouflagage van een blijvende breuk.

In het tweede geval wordt de éénheid die er in Christus is verhinderd zich te openbaren in de wereld.

Blijft de officiële en de officieuze verdeeld-

heid der kerk, de scheur **tussen** de kerken en **in** één kerk, de breuk **tussen** de kerkelijke denominaties en **in** één kerkverband niet veelal bestaan, omdat het „in het hart” en „in de verhoudingen” niet goed is?

Als Sikkell dan gaat aanwijzen wat er in die harten en verhoudingen gedaan moet worden dan kijkt hij — en het is goed ook daarop alle aandacht te richten — niet naar de anderen maar naar **zichzelf** en zijn **mede-kerkgenoten**. Hij begint op de enige goede plaats, namelijk bij zich zelf, en bij „Jeruzalem”.

Het is aangrijpend wat Sikkell dan schrijft. Hier is het:

„Wij hebben zooveel te **belijden**.

Dat zullen ook onze Chr. Geref. broeders en zusters wel hebben, zoo de Heere zijn licht op hen vallen laat; maar **wij** hebben niet voor hen, slechts **voor onszelven** rekenschap te geven.

En dan moet het bekend worden, hoe van der jeugd af aan, de afkeer van „**de afgescheidenen**” ons schier in het bloed zat.

Die ongeestelijke, hooghartige atmosfeer, die in de eerste helft dezer eeuw in ons vaderland voor „het rechte” gold, heeft zijn invloed op ons duchtig doen gelden. Eer we het als kinderen wisten, **verachtten** wij een afgescheiden mensch. En zelfs, waar dierbare familiebetrekkingen, die lang reeds voor Gods troon juichen, tot die afgescheidenen behoorden, daar **bleef** ons hart hen onrecht aandoen.

Liever kwamen wij met die afgescheidenen niet in aanraking, veel min in samenwerking. Daar was een **schaamte** voor hen. Onze trots werd gekrenkt door de gedachte, dat men ons **tot hen** rekenen zou.

Voor de zonden en gruwelen, die de synodale organisatie bedreef, schaamden wij ons niet; ja, wij vergoelijkten die, ook waar zij ons dwong die zelve te bedrijven, — maar die **afscheiding**...! wij hoopten dat God ons toch voor **haar** zou bewaren.

Hoe farizeeuwsch!

Ook bij genade levende. waren wij dat niet kwijt.

Zeker, wij weten dat er ook iets mee vereenigd was, wat wij nog niet, en nooit hoopen prijs te geven, — maar toch, er was een zelfverblindende, een zelfbehagen, een hooghartigheid, een dwaasheid, een broederzonde in gemengd, een satans werk, een wereld- en vleeschdienst, die verfoeilijk is.

Wij hebben onze broeders en zusters daarmee bedroefd, beleedigd, mishandeld. En behoorden wij later op onze beurt tot degenen, voor wie ons eigen vleesch vies den neus optrok, — wij ontvingen met dezelfde maat, waarmede wij hebben gemeten”.

En hoe is dat dan anders geworden?

Dat weet Sikkell heel zeker. Het kwam alleen door de macht van Gods genade. En langs een zware weg. Namelijk die van een kerkelijke worsteling, opdat God in die weg — een weg van vernedering en smaad — reformatie mocht schenken.

„**Genade heeft dat bij ons overwonnen**.

Toen het er in den strijd tegen het leugenwerk van 1816 voor ons op aankwam, hebben wij genade ontvangen, om te belijden: „al moest er niets anders overblijven, Heere! dan een verachtte hoopje afgescheidenen en wij met dat hoopje vereenigd, — hier sta ik, ik kan niet anders. O, maak mij vrij!”

En nu weet ieder, hoe wij sedert 1887 rusteloos hebben geroepen: „**niet afscheiden, maar reformatie!**”

Dat hebben wij gedaan, omdat God het ons zoo geleerd heeft. Maar niet om nog **tegenover de Chr. Geref. broeders** te staan.

Integendeel!

Zonde was het ons, zoolang zij en wij niet weer naar den regel onzer aloude gereformeerde kerken **samen** leefden. Wij gevoelden ons niet meer van hen gescheiden. Wij verstonden, dat alleen het valsche onchristelijke getimmerte van 1816 ons van hen afgescheiden had; dat **genootschap** had ons gemeenschappelijk huis verstoord. **Nu** moesten wij weer saamleven. Saamleven niet met hunne vijanden, maar met **hen**.

En als wij dan **over hen** hebben gesproken of geschreven, soms **tegen hen**, dan was het, omdat het broederhart ontstoken werd, zien-

de dat het genootschappelijk beginsel, dat onze gereformeerde kerken belaagt, niet steeds als gevaarlijk door hen geschuwd, soms argeloos in bescherming genomen werd.

Als een broeder werden wij dan tot spreken gedrongen, — God weet het! — al zal ook die sprake veelszins besmet zijn geweest en soms het broederhart, zonder dat wij het bedoelden, pijn gedaan hebben.

Nu onze kerken tot vereeniging komen, is er tusschen ons geen afscheiding meer”.

Inderdaad de ware, trouwe, echt Geestelijke strijd om de reformatie, de opbouw van de kerk drijft broeders naar elkaar toe, onweerstaanbaar. Zoals elke valse onzuivere strijd leidt naar de secte of naar de afvallige kwasi-oecumenische kerk.

Als Sikkell het bovenstaande geschreven heeft vraagt hij zonder omwegen publiek vergeving aan de Chr. Geref. broeders over alles wat hij en de zijnen de Chr. Geref. hebben aangedaan.

„Maar daarom ook vragen wij onzen broeders en zusters vergeving voor het onrecht, dat wij hen, **eer** wij het wisten en ook nog **toen** wij het wisten, hebben aangedaan. En blijven wij **het beginsel der reformatie** naar onze overtuiging trouw, — wij betuigen onzen broeders, dat zij ons daar niet minder maar juist te liever om zijn: Wij brengen eere aan de overtuiging en de trouw der mannen van 1834 en aan wie met hen met goede conscientie op hetzelfde standpunt stonden. Wat zij uit overtuiging deden, is **niet hunne schande maar hunne eere**. God zegene hen.

Dat zij ook ons vergeven, zoo wij hen, ook na onzen uitgang uit de reglementen van 1816, tegen onzen wil hebben bedroefd”.

En hij eindigt met deze bede en belofte:

„Geve de Heere ons nu spoedig saam te leven buiten alle genootschapsbanden op onze gezamenlijke belijdenis onder onze gezamenlijke kerkenorde als **gereformeerde kerken in Nederland**.

Hunne zaak is nu voortaan **onze** zaak. Al hun smaad **onze** smaad. Wie hen raakt, die raakt **ons**. Wij **willen** nu eens voor „afgescheidenen” worden gescholden en veracht, om hunnentwil. **In dien zin**, dat wij **bij hen** behooren, **zijn** wij tegenover de vijanden der kerk afgescheiden. Van hen excuseeren wij ons niet. Al zal men nu van Noord tot Zuid het oude spelletje van die verachte „afgescheidenen” weer beginnen. **Wij zijn van hen**. God zij daarvoor gedankt.

Toch goed doleerend, daar kan de synodale boeleerster op rekenen! **Haar** geven wij geen vezel toe!

Maar **niet** doleerend, om **hen** te laten aanranden, met wie wij één willen zijn.

Broeders, zusters! zoekt elkander, en laat er geenerlei verdeeldheid der harten tusschen u overblijven.

Zij daartoe de Heere ons genadig”.

In een later nummer van zijn blad breekt Sikkell, sprekend over de eenwording der kerken, in deze dankzegging los:

„O, God het is te groot, het is te veel voor uwe gunstgenooten! Wie zijn wij, en wat is ons huis! Wij zijn geringer dan al deze weldadigheid en dan al deze trouw!”

En daarna volgen deze aangrijpende woorden:

„Het is zoo ontzachelijk ontroerend te zien, dat wij voor een feit staan van de verfstrekende betekenis voor ons volk en vaderland, ja voor heel de wereld.

En dan de gedachte aan al die kleinigheden, die, zoo de Heere het niet verhinderde, dit groote werk Gods van ons kunnen rooven, of althans vertragen en schaden.

De onbedachtzaamsten en oppervlakkigsten zeggen of doen het gemakkelijkst dingen, die een vuur aansteken, waarvan het einde niet te zien is.

O, wie de gevaren kent, en dan hoort of ziet, hoe roekeloos soms oprechte Christenen in deze teedere zaak praten en handelen, — die heeft onophoudelijk.

Wat zijn wij hierin geheel van den Heere afhankelijk!

Maar wat hebben wij ook te smeeken, om bewaring van hart en mond, opdat wij niet verstoren het werk des Heeren”.

Maar, Gode zij dank, de eenheid der kerken is nu een feit. En alle kerken zijn **waarlijk gereformeerde kerken**.

„Want al verschillen zij voorts in de wijze van formatie, — daar zijn zij beide evengoed

gereformeerde kerken om. Zij hebben beide belijdenis en kerkenorde, en aanvaarden het kerkverband, dat uit die kerkenorde voortvloeit. Zij voldoen daarmee volkomen aan de eischen, die aan gereformeerde kerken gesteld kunnen worden. Het verschil, dat de ééne kerk zich als de oude formatie handhaafde, en de andere zich daarover niet bekommerde, maar er slechts naar vroeg, een gereformeerde formatie te zijn, bestond in de kerken onzer vaders ook. En toch dacht er destijds niemand aan, daar eenig verschil in waardij der kerk in te zien of te zoeken. En de eene, en de andere waren gereformeerde kerken en als zoodanig vereenigden zij zich. Zóó ook nu.

O, de Heere voorkome genadig alles, wat hieraan kwaad zou doen".

Sikkel eindigt zijn artikel met de volgende echt-Geestelijke „raadgevingen”:

„Vooreerst bidden wij allen broeders en zusters van beide zijden, over dat punt van nieuwe of oude formatie elkaar thans niet lastig te vallen, maar elkander aan te nemen, gelijk ook Christus ons aangenomen heeft,

tot de heerlijkheid Gods (Rom. 15 : 7).

2e Manen wij tot gedurige afzondering, om in stilte voor den vrede van Jerusalem te bidden.

3e Ontvluchte een ieder de tong, die de gemeenschap wil tegenhouden.

4e Mogen de kerkeraden van Chr. Ger. en Ned. Ger. gemeenten in dezelfde plaats hunne roeping kennen, om iets te doen ten einde nu reeds de wederzijdsche gemeente in geestelijke aanraking met elkander te brengen door eens nu door dezen, en dan door dien kerkeraad een godsdienstoefening te doen houden voor de gezamenlijke gemeenten. Dan komt er ontspanning en het Woord Gods en het gebed snoeren de zielen saam.

En dan komt het volk, dat naar de gemeenschap der heiligen hunkert aanvankelijk tot bevrediging.

De Heere wake over zijne erfenis !"

Zo streed Sikkel voor en zo beleefde hij de hereniging van de kerken van onze Heer Jezus Christus.

C. V.

Situatief denken

II

Het adjectief „christelijk” voor allerlei actie en organisatie is dermate ontluisterd, dat we hier liever het alternatief „gereformeerd” en „niet-gereformeerd” gebruiken.

Als gereformeerden moeten wij onvoorwaardelijk vasthouden aan de pretentie, dat de gereformeerde, die leeft naar zijn belijdenis, leeft naar het Woord.

En dit is dan het bepalende onderscheid tussen gereformeerde en niet-gereformeerde actie en organisatie, dat de eerste zich krachtens beginsel onvoorwaardelijk bindt aan het Woord en de ander dat, eveneens krachtens beginsel, niet kan en niet wil.

Op de plaats waar bij de calvinist het Woord staat, staat bij de humanist de doctrine. Zoals de calvinist zich onderwerpt aan het gezag van het Woord, onderwerpt de humanist van socialistische origine zich aan zijn gemeenschapsideool en de roomse humanist aan de hiërarchistische constructies van Thomas van Aquino.

En dat verschil in principiëel denken heeft grote gevolgen voor het praktisch handelen.

In de eerste plaats wel dit gevolg, dat de humanist de mogelijkheid tot vrij en situatief denken en handelen mist, omdat hij gebonden is aan en gevangen zit in zijn doctrines.

Als de Ned. Herv. synode kanselboodschappen en Herderlijke Brieven doet uitgaan; als roomse en socialistische congressen en studiecommissies hun licht laten schijnen op de actuele vraagstukken, wekt dat de schijn van situatief denken. Het is echter niet meer dan schijn.

De Ned. Herv. synode beoordeelt en waardeert de concrete situatie naar typisch Barthiaanse-, Rome naar typisch Thomistische maatstaven; het socialisme doet hetzelfde vanuit haar gemeenschapsideologie. De mens in zijn kennen en kunnen wordt sterk overschat, de nuchtere voorzichtigheid wordt uit het oog verloren. Als men — zoals thans in ons land het geval is — de gelegenheid krijgt het humanistisch denken om te zetten in humanistisch handelen, blijkt overduidelijk hoe men in constructies gevangen zit en niet anders kan doen dan trachten de gehele samenleving in het onnatuurlijke humanistische keurslijf te rijgen.

Het fatale moderne dirigisme is de zoveelste bevestiging van de oude les, dat de vrijheid en de eigen verantwoordelijkheid van de mens zijn oorsprong en zijn waarborg alleen vindt in het Woord van God.

Alleen de mens, die gelovig luistert naar dat Woord — en ook deze les wordt door de historie bevestigd — staat vrij tegenover de steeds wisselende aspecten van de samenlevingsvormen. Hij hunkert niet, zoals rome, naar een voorbij cultuurpatroon; hij hunkert evenmin naar een heilstaat in de verre of nabije toekomst.

Het Woord des Heren leert hem nuchter-

heid en zin voor de werkelijkheid. Hij rekent zeer reëel met de werkelijkheid der zonde.

Helaas: aan dat luisteren naar het Woord alleen heeft het maar al te veel ontbroken en altijd weer zijn gereformeerden gevallen in de wereldse strik van constructievorming. Altijd weer heeft men persoonlijke inzichten — overigens acceptabel en respectabel — bekleed met het aureool van „schriftuurlijke beginselen”. Die persoonlijke inzichten, altijd gebonden aan bepaalde situaties en bepaalde maatschappijvormen, werden geheel te goeder trouw als schriftuurlijke beginselen gepresenteerd. Maar het gevolg was, dat bij wijzigende situatie en veranderde maatschappijvormen, het schriftuurlijk beginsel zich ook moest wijzigen, soms zelfs in het tegendeel verkeren (denk maar aan Kuypers protectie en Colijns vrijhandel) en in het gunstigste geval op nonactief worden gezet.

Deze dingen moeten ons tot grote voorzichtigheid nopen.

Schriftuurlijke beginselen zijn universeel en gelden voor alle tijden en in alle samenlevingsvormen.

Juist het universele van de beginselen der Schrift voor het samenleven der mensen schept de mogelijkheid tot het situatief denken en handelen.

Zij deden voor eeuwen de calvinisten in ons land strijden voor de vrijheid van het volk tegenover politiek en kerkelijk despotisme, zij deden hen breken met het cultuurpatroon der middeleeuwen en inspireerden hen tot een nieuw, gereformeerd cultuurpatroon, welks kleuren en vormen nu nog niet geheel zijn verbleekt en verdwenen. Zij zouden dat nooit hebben kunnen volbrengen, als diezelfde beginselen bij hen geen diepe en durende interesse hadden gewekt voor de vragen van staat en maatschappij.

Wij willen niet, zoals we dat vroeger deden, zingen van „ons wenkt het beeld der vaad'ren”. Wij moeten weer luisteren naar de Schrift en onze roeping zien. En dan vrezten wij, dat het niet overbodig is te waarschuwen tegen het vasthouden van oude cultuurpatronen en de onwil om historische structuurveranderingen te erkennen en te verrekenen.

De bijna verticale lijn der technische ontwikkeling heeft problemen geschapen waarvan onze vaders niet konden dromen. De z.g. overbevolking noodzaakt onze Overheid tot het nemen van maatregelen en het stellen van wetten, die in landen met een geringe bevolkingsdichtheid dwaas zouden zijn.

Er is nog iets. Er is in onze tijd meer belangstelling voor de stoffelijke nood van de arme; voor de ellende van de onverzorgde ouden van dagen; en men ijvert voor de emancipatie van de arbeider.

Al deze dingen zijn zeker niet in strijd met de Schrift en daarom moet de calvinist van vandaag daarop niet negatief, maar positief reageren.

De calvinist kan positief reageren, omdat ook in deze situatie de universele beginselen van de Schrift van toepassing zijn.

Dan zal blijken, dat die Schriftuurlijke beginselen van andere en betere orde zijn, dan die van het moderne humanisme.

Voor die beginselen hebben we ons heus niet te schamen. Als we aan die beginselen maar een vorm kunnen geven, die zich aansluit bij de huidige situatie. Dat zullen wij nooit kunnen doen als wij negatief staan en blijven staan tegenover die huidige situatie. Immers: die situatie is een gevolg van een niet tegen te houden historische ontwikkeling en is niet geschapen door het moderne humanisme. Wel tracht het humanisme, met meer ijver dan de calvinist, deze ontwikkeling te leiden in de bedding van z'n doctrines.

Naar onze mening zullen wij moeten beginnen met de erkenning, dat er in de huidige sociaal-maatschappelijke ontwikkeling en met name in de betere sociale voorzieningen voor de sociaal zwakkeren veel is, dat zich aansluit aan de Schrift. En met deze erkenning staan we dan al open voor nieuwe situaties. Het is lange tijd zo geweest, dat zieke, werkloze en oude arbeiders zonder inkomen waren en waren aangewezen op steun van de diakonie of burgerlijke liefdadigheid. Dat was geen ideale toestand. We kunnen dankbaar zijn dat er nu maatschappelijke organen zijn, die primair geroepen zijn in die noden te voorzien. Alleen: ook die organen moeten voldoen aan de beginselen van het Woord. En daaraan voldoen ze zeer beslist niet. De op zichzelf goede ontwikkeling is door het humanisme in een verkeerde bedding geleid. Welnu, dan moet daartegen onze strijd gaan.

Wij kunnen ons wel aansluiten bij de opvatting, dat de eigendom in de moderne maatschappij ook een sociale functie heeft en deze sociale functie niet op de laatste plaats staat. Alleen: de miskenning van die sociale functie bij de ene partij, geeft de andere partij niet het recht des naasten goed aan zich, of aan de „gemeenschap” te trekken. Onze samenleving is niet denkbaar zonder organisatie van het bedrijfsleven. Bedrijfsorganisatie is daarom nodig.

Wij kunnen nog verder gaan en zeggen, dat de Overheid hier het recht en de plicht heeft regelend op te treden. Maar én de organisatie van het bedrijfsleven én het optreden van de Overheid op dit terrein moet geschieden naar de normen van het Woord. En dat doet vandaag het bedrijfsleven noch de Overheid. Men scheidt zich eigen normen.

De gereformeerden — en ieder kan dat constateren — zijn van alle lijnen en terreinen weggerangeerd. Alleen de gereformeerde, die bereid is grote concessies te doen aan humanistische theorieën, mag in het publieke leven meespelen en wordt geduld.

Als het in de kerk verkeerd gaat, gaat het overal verkeerd, zegt men.

Dat zal wel waar zijn. Maar het omgekeerde is ook waar. Als de Gereformeerden in hun gezinnen, hun organisaties en activiteiten niet meer alleen leven naar het Woord, gaat het in de kerk zeker verkeerd.

De gereformeerde gezindte van voorheen dankt haar verval hieraan, dat ze het meer zocht in de breedte (van de samenwerking) dan in de diepte (van de onveranderde gereformeerde geloofsleer).

Zo viel men in de strik van filosofische constructies en verspeelde daardoor de mogelijkheid tot situatief denken en handelen.

Wormer.

JAC. WIJNANDS.

REFORMATIE

Reformatie is door alle tijden heen niets anders geweest dan dat de Kerk, dat zijn de belijders des Heeren, de getrapte, gehavende vrijheid in Christus weer uit het slijk opnamen en omhoog hieven, — ondanks de geheele wereld. Reformatie is: de vrijheid om naar Gods Woord te leven, weer nemen. Niet vragen, niet zoeken, niet koopen, maar nemen; in het geloof bezit nemen ook van dit heilgoed, dat Christus voor zijn gemeente verworven heeft".

SIKKEL.

OVERZICHT FUNDAMENTELE VRAGEN

In het najaar hopen we verder te gaan met een nieuw hoofdstuk van deze serie. Voor we daaraan beginnen willen we hier aangeven welke drie hoofdstukken reeds zijn gepubliceerd, zodat een overzicht van het geheel kan worden verkregen.

Ter inleiding werden een paar moderne vragen van fundamenteel belang aan de orde gesteld. Daarbij hebben we laten zien dat de beantwoording van deze vragen slechts vanuit een eigen standpunt kan geschieden. Ons gemeenschappelijk Schriftuurlijke standpunt betekent niet dat er geen verdere studie van de grondvragen nodig is. Bestudering van de grondvragen moet geschieden in historische continuïteit. Vandaar een historisch onderzoek van de reformatorische richting in de wetenschap in Nederland sedert omstreeks 1920.

Het tweede hoofdstuk ging over de belangstelling voor de wijsgerige grondvragen bij Schilder naast andere fundamentele vragen waarmee Schilder zich doorlopend bezig hield. Het derde hoofdstuk handelde over het ontstaan en de groei van de wijsbegeerte der wetsidee, de groei van het werk van Schilder en het onderlinge contact. Tot 1935 wordt dit contact getypeerd door een waardering op een afstand. De zelfstandige groei van beide scholen staat primair. Na 1935 volgt tot het kerkelijke conflict een periode van samenwerking, die overigens blijft getypeerd met de woorden: homogeen maar zelfstandig.

Hoofdstuk I:

Inleiding fundamentele vragen.

1. Inleiding. (31 januari 1958).
2. De vraag naar het uitgangspunt. (7 febr.).
3. De problematiek van één probleem. (14 februari).
4. Ons grondmotief. (21 februari).
5. De technische ontwikkeling. (28 febr.).
6. Vorm en materie. (7 maart).

7. De leer over het zijn. (14 maart).
8. Analogia entis. (21 maart).
9. De wet van de werkelijkheid. (21 maart).

Hoofdstuk II:

De wijsbegeerte in de publicaties van Schilder.

10. K. S. tot 1925. (11 april).
11. Publicaties uit de pastorie van ds K. Schilder. (18 april).
12. Schilder en Kierkegaard. (25 april).
13. Schilder over het existentialistisch dogma: 'De dood is de pendant van 't leven'. (2 mei).

Hoofdstuk III:

De jaren van voorbereiding. (1920—1935).

14. Drie proefschriften. (9 mei).
15. De Reformatie, 1920. (16 mei).
16. De Reformatie, 1921—1924. (23 mei).
- 17/18. De oorsprong van de wijsbegeerte der wetsidee. (30 mei en 6 juni).
19. Twee inaugurele redevoeringen. (13 juni).
20. De Reformatie, 1925—1930. (20 juni).
21. De wijsbegeerte der wetsidee, 1926-1930. (27 juni).
22. De Reformatie, 1930—1935. (4 juli).
23. De wijsbegeerte der wetsidee, 1930-1935. (11 juli).
24. Rondom de C.S.B. (18 juli).
25. Hoogtepunten bij Schilder. (1 aug.)
26. Schilder eenzaam aan de kop. (15 aug.).

Om aan te geven hoe ik me voorstel de serie te vervolgen worden nog de voorlopige titels genoemd voor de volgende drie hoofdstukken:

Hoofdstuk IV. De jaren van samenwerking. (1935—1945).

Hoofdstuk V. De jaren na het kerkelijke conflict. (1945—1953).

Hoofdstuk VI. Leerlingen en richtingen.

J. STELLINGWERFF.

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. D. van Dijk, Groningen
 Drs. W. K. van Dijk, Groningen
 P. A. Hekstra, Rotterdam
 Dr. D. Holwerda, Groningen
 Ds. P. K. Keizer, Groningen
 Drs. J. F. J. Lamet, Eindhoven
 Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
 Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
 D. W. L. Milo, Nunspeet
 Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht
 Drs. G. Puchinger, Utrecht
 Drs. H. R. Rookmaker, Amsterdam-Z.
 Ir. J. Stellingwerff, Eindhoven
 Ds. B. Telder, Breda
 Ds. G. Visee, Kampen
 Ds. C. Vonk, Schiedam
 Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam
 Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen

Secretariaat Geref. Persvereniging „Opbouw”:

H. Albracht, Prof. Wentlaan 50, Utrecht

tochten waren maar evenals van de Denen en de Noren vooral in de latere tijd ook wel degelijk koloniserende betekenis hadden tot Oost Europa uit. Zij drongen door tot in Rusland en stichten in de 2e helft van de negende eeuw rijken in de omgeving van Nowgorod en Kiew. Vanuit deze basis strekten deze Zweedse vikingen hun plundertochten zelf uit tot de gebieden langs de Zwarte en de Middellandse zee. Zij vielen Konstantinopel aan en sloten uiteindelijk met de keizer van het Oost-Romeinse rijk een verdrag, waarbij hij de Zweedse, Noorse en Deense vikingen als lijfwacht kreeg. De machtsverhouding Rusland-Zweden was zo omstreeks de negende en tiende eeuw van onze jaartelling dus wel geheel anders dan nu. Thans houden de Zweden terdege rekening met hun machtige Oosterbuur, zo zelfs dat zij ten opzichte van de eenheid der overige West-Europese landen een gereserveerde houding innemen, ook al staan hun sympathieën ongetwijfeld aan die kant. Het doet eigenaardig aan, wanneer men over die totaal andere machtsverhouding uit de negende eeuw uit de z.g. Nestorkroniek verneemt: „in het jaar 6367 (862 n. Chr.) kwamen Vikings van over de zee en eisten belasting van verschillende volkeren in Rusland, terwijl de (aan de Wolga) wonende Kozakken belasting van anderen hieven”. (Ontleend aan H. D. Baars, Scandinavië, blz. 188).

De Scandinavische volken ontvingen het Christendom niet van missionarissen uit Rome, maar van tot het Christendom bekeerde en naar huis terugkerende Vikinghóvdingen. Deze Christen hóvdingen brachten monniken mee naar het Noorden en deze verbreidden daar verder de kennis van het Christendom. Zo waren deze veroverings- en strooptochten van deze Vikingen niet alleen van betekenis voor de landen, die ze bezochten en die hen vreesden, maar ook voor deze Vikingen zelf. Langs deze weg toch kwamen zij tot het Christendom. Een grote figuur uit deze tijd van de Middeleeuwen is een vrouw geweest van een der Zweedse Rijksgenoten, Birgita van Vadstena. Zij was een Zweedse Jeanne d'Arc, maar in zoverre van haar verschillend dat haar volk tot aan en na haar dood overtuigd was van haar missie en van de Goddelijke openbaringen, die zij zeide te ontvangen. Zij trok naar Rome, verbleef daar zelfs een twintigtal jaren, en wilde van de paus de goedkeuring hebben voor een door haar te stichten orde, waarvoor zij zeide een openbaring te hebben ontvangen. Deze kloosterorde zou Vadstena als zetel krijgen. Zij trad tegenover de Heilige Vader niet al te bescheiden op, daar zij paus Clemens VI in haar smeekbede deze woorden toevoegde: „Nu komt weldra mijn ogenblik, dat ik zal uitbannen al Uw nalatigheid en zonde. Uw naam, die men op aarde geheiligd heeft zal in vergetelheid geraken voor mijn en mijner heiligen aanschijn”. Zij kreeg uiteindelijk haar zin, weliswaar niet van deze paus, maar dan toch van paus Urban V, en stichtte dus haar kloosterorde. Na haar overlijden in het jaar 1373 te Rome, werd zij spoedig daarna in 1391 heilig verklaard.

Naar de top der aarde

(IV)

Terwijl de elektrische sneltrein ons in vijf uur van Göteborg naar Stockholm pal noordwaarts brengt, willen wij na even een kijkje in de trein zelf genomen te hebben, ons even rustig afzonderen om ons bezig te houden met enige bijzonderheden over land en volk van Zweden en zijn cultureel en maatschappelijk leven.

De Zweedse treinen hebben op mij steeds een zeer povere indruk gemaakt. De sanitaire inrichtingen, die in de internationale treinen wel eens een bepaald smerige indruk kunnen maken, zijn er steeds prima in orde. Doorlopend houdt een vrouwelijke bediende controle op de toestand, waarin zij zich bevinden. In de gangen treft men karaffen met drinkwater aan met er naast stapels in elkaander geschoven papieren drinkbekertjes ten dienste der reizigers. Men kent er evenals tegenwoordig bij ons slechts een eerste en een tweede klas. In de eerste klas zijn er behalve de coupé-indeling in de trein ook nog compartimenten, die ruimer en royaler zijn, waarin zich verscheidene afzonderlijke fauteuils bevinden, die in alle richtingen draaibaar zijn en waartussen zich tafeltjes bevinden. Het geeft meer de indruk van een salon en heft de beslotenheid van een coupé op. Het eten in de restauratierijtuigen reken ik tot het beste, wat men in de internationale treinen krijgen kan. Voordat de geserveerde hoofdmaaltijd begint, staat reeds de tafel gedekt met verschillende soorten brood en toast met boter, enige kaassoorten en jam. Na dit entrée kan men vervolgens een keus doen uit een bord zure melk, bij de Zweden zeer geliefd, of soep, waarna een vis- of vleesgerecht volgt. Groenten ontvangt men er zeer weinig, gelijk trouwens meestal in Zweden. De bediening is vlug en correct. Een juffrouw, die in een klein verhoogd kantoortje zetelt, houdt in de gaten, wat op de verschillende tafeltjes wordt geserveerd en schrijft de rekeningen uit. Na afloop van de maaltijd

reikt de chef deze nota's uit. De prijs ervan is niet hoger dan in de restauratierijtuigen in andere landen. Men krijgt behoorlijk waar voor zijn geld.

En nu, na deze lunch, die we zelf ditmaal niet in de trein, maar zoals vorig maal reeds verteld, in Göteborg zelf genuttigd hebben, willen wij dan iets vertellen over de Zweden en hun land. Velen gaan op reis, bezoeken vreemde landen, maar hebben zich vooraf of tijdens de reis niet verdiept in de geschiedenis en de cultuur van het land, of de landen, die men bezoekt. Dan blijft ongetwijfeld veel verborgen en onopgemerkt, wat anders volop de moeite waard zou zijn geweest. Ik kan dan ook niet genoeg aan een ieder, die in de gelegenheid is om in het buitenland te reizen, de raad geven, stel U vooraf of tijdens Uw reis op de hoogte van het land, dat ge bezoekt.

De geschiedenis van Zweden verschilt wel in zoverre van de onze, dat dit land gelijk geheel Scandinavië geen directe kennis heeft gemaakt met en dus ook niet de invloed heeft ondergaan van de antieke beschaving. De Scandinavische volkeren toch hebben geen Romeinse bezetting gekend zoals wij. Toch waren daar in Rome en Griekenland deze volkeren ook wel bekend, doch uitsluitend uit reisverhalen, nl. van Pytheus van Massilia (Marseille) en in latere tijd van Plinius de Oudere. Bij Tacitus treft men reeds een beschrijving van de Zweden aan. Wij kennen uit onze geschiedenis de invallen van de Noormannen. Deze kwamen uit Noorwegen en Denemarken. Behalve in ons land kwamen ze ook in Frankrijk, Ierland, Schotland, Wales en Engeland. Uit de Franse geschiedenis weten we, dat in het jaar 880 de stad Parijs een jaar lang belegerd werd door een leger van 40.000 van deze Vikingen of Noormannen, die in het bezit waren van een vloot van 700 schepen en van behoorlijke militaire uitrusting voorzien. Namen de Denen en de Noren de West-Europese landen aan de Noordzee voor hun rekening, de Zweedse Vikingen strekten hun tochten, die niet alleen stroop-

Wij zagen dus, dat Zweden en de Scandinavische volken in het algemeen eerst zeer laat gekerstend werden. Hier en daar treft men nog overblijfselen aan van kerken en kloosters, die niet verder teruggaan dan tot de 12e eeuw. In Lund werd het eerste aartsbisdom gesticht en in Oud-Uppsala het eerste bisdom. Daar verrees de kathedraal, waarin zich bevinden de reliquieën van de heilig verklaarde Koning Erik, die de beschermheer van Stockholm is. Het kruis, dat men in alle Scandinavische vlaggen aantreft is het Sankt Erikskruis.

In de zestiende eeuw ging de gehele Zweedse kerk tot de reformatie over. Deze kerkvorming kwam tot stand onder leiding van Olaus Petri, een leerling van Maarten Luther. Toen kreeg de Zweedse kerk haar vorm en karakter, die zij tot op deze tijd behouden heeft. De R.K. kerk zag dus Zweden geheel voor zich verloren gaan. Het aantal aanhangers van de R.K. godsdienst was tot op het uitbreken van de oorlog niet groter dan circa 5000. Thans is dit aantal ruim 20.000 hoger, maar dit komt voornamelijk voor rekening van de immigratie in de jaren na de oorlog en houdt allerminst verband met veelvuldiger overgangen van protestanten naar Rome.

Met de reformatie werd de kerk tevens staatskerk. De benoemingen in de kerkelijke ambten geschieden door de Kroon; regering, parlement, synode en de bisschoppen besturen de kerkelijke organen. Doordat de kerk staatskerk was bracht dit met zich, dat het feitelijk tot het burgerzijn behoorde lid van de kerk te zijn. Verreweg het overgrote deel van het Zweedse volk behoort dan ook tot deze Staatskerk. Niet meer dan 6%, waarvan dan nog 100.000 tot afgescheiden Lutherse gemeenten behoren, maken geen deel van haar uit. Buiten de Staatskerk treft men in Zweden ook nog vrij sterke andere kerkelijke groeperingen aan, alhoewel niet groot in aantal. Van deze noemen wij, elk met enige tienduizenden aanhangers, de Pinkstergemeente en de Baptisten en de Methodisten. Vele Zweden zijn naar Amerika geëmigreerd. Vanuit de kringen van weer naar Zweden teruggekeerde emigranten zijn deze richtingen voortgekomen. Zij zijn zeer actief, in vele opzichten actiever dan de Staatskerk. Ik trof in het hoge Noorden van Zweden boven de poolcirkel in Lycksele zulk een kerkelijke gemeenschap aan van mannen en vrouwen, bezig om hun eigen kerk zelf te bouwen onder leiding van een klein aantal deskundige bouw arbeiders. Het was maar geen klein gebouwtje, maar bepaald een grote kerk. Naar men mij zeide bouwt volgens een bepaald rooster ieder lid van de kerk een aantal dagen mee aan de kerk, zowel mannen als vrouwen. Terwijl de Staatskerk haar inkomsten trekt allereerst als grootgrondbezitster uit haar akkers en bossen en voor het overige uit de door de Staat van iedere burger geheven belasting, zodat zelfs de communisten meebetalen moeten aan de kerk, evenals Rooms en leden van andere kerkelijke gemeenschappen, moeten de leden van deze kerkelijke gemeenschappen, die niet tot de Staatskerk behoren, behalve hun belasting voor de Staatskerk ook nog volledig alles zelf opbrengen voor de onderhouding van hun eigen kerkelijk leven. Maar dit doen zij dan ook. Daar de Zweedse kerk Staatskerk is, zijn de bisschoppen en de predikanten ambtenaren van de Zweedse Staat. Dit in de meest letterlijke zin van het woord. Zo is de predikant b.v. ook ambtenaar van de burgerlijke stand. Geboorte, huwelijk en overlijden, worden steeds bij de predikant van de Staatskerk aangegeven. Hun vrouwen zijn staatsambtenaressen, omdat zij zich bezighouden met tal van charitatieve bezigheden en daarvan

de officiële leiding hebben. De predikanten hebben het uit dien hoofde dus erg druk met hun staatsbezigheden. Zij hebben ook een altaar thuis. Zoals bekend treft men in de Zweedse kerk, gelijk in alle lutherse kerken, nog de altaartafel aan, waarvoor de predikant een deel van de liturgie van gebed en schriftlezing vervult, ook al heeft de tafel niet meer de functie van altaar waarop geofferd wordt, gelijk zulks bij Rome terdege het geval is. Men kan dus ook zijn huwelijk bij de predikant aan huis kerkelijk laten voltrekken, waarvoor o.a. dit huisaltaar dient. Een bepaald eentonig stuk van de kerkdienst in Zweden is elke Zondag de aflezing van de burgerlijke stand in de betreffende wijk van geboorte, huwelijk en overlijden. Dat is vooral in stadswijken uiteraard meestal een zeer lange lijst. Het viel mij op, dat bij de namen van de personen steeds ook hun maatschappelijk beroep werd afgelezen, zoals b.v. kantoorbediende, procuratiehouder, ingenieur, bakker, metaalarbeider etc. Aan het eind van de lijst wordt dan een moment stilte in acht genomen ter ere van de overledenen. Ook hierin zit naar het mij voorkomt nog een Rooms restant van het gebed voor het zieleheil der gestorvenen. Een formule van deze strekking uit de mond van de predikant leidt dan ook deze stilte in.

Kan men nu in een land, waar dus praktisch alle burgers nog tot de kerk behoren, in haar gedoopt worden, in haar belijdenis doen, in haar huwelijk voltrekken laten en bij hun heengaan van deze aarde ook weer de kerk passeren (begravenissen geschieden in Zweden op Zondag en vanuit de kerk, die daarvoor aparte diensten heeft, (hetgeen tevens met zich brengt dat de lijken langer dan bij ons, in het Noorden boven de poolcirkel naar men mij vertelde soms wel 12 dagen boven aarde blijven) zeggen, dat er een intensief kerkelijk meeleven is? Zulks is helaas allerminst het geval. Waar het kerkelijk leven feitelijk een onderdeel van het staatsburgerschap is geworden, daar is het kerkelijk leven veelszins verschrompeld tot puur formalisme. Dit betekent, dat men alleen dan met de kerk kennismaakt, wanneer er een geboorte is, of een huwelijk of een sterfgeval, en wanneer men zijn belijdenis doet. In 1952 is er door geheel Zweden een enquête gehouden en daarbij is gebleken, dat de kerken gemiddeld niet meer dan voor 7% waren bezocht. Zulk een cijfer spreekt boekdelen en toont de diep ingezonken toestand van het geestelijk leven aan. Ik bezocht eens een kerkdienst in de tijd, die voorafging aan het belijdenis doen. Dan is het verplicht voor de jeugd trouw de kerk te bezoeken. Zij die zich daartoe voorbereiden en onderwijs ontvangen, zitten dan ook samen in aparte banken in de kerk. Zelfs bestaan er gelegenheden om de kinderen gedurende een maand, voorafgaande aan hun belijdenis, onder leiding van een predikant in een conferentieoord te laten vertoeven, waar zij dan nog extra onderricht worden. Maar de klacht, die mijn gastvrouw uitte was deze: van al deze jongeren ziet men er slechts een hoogst enkele weer in de kerk, nadat de grote plechtigheid van hun confirmatie achter de rug is. Men staat hier voor de ijzige muur van een en al beleefdheid tegenover de kerk en de godsdienst, waaraan bij de overgrote massa alle werkelijk geestelijk meeleven ten enen male vreemd is. Ongetwijfeld zijn er ook in Zweden nog de getrouwen, die men Zondag aan Zondag in de kerk kan aantreffen, zij vormen dan ook het hoofdcontingent van de 7%, die wij noemden. Hoe zal men ooit in zulk een kerk tot waarachtige reformatie kunnen komen, waar de Laodicesche lauwheid der beleefdheid de plaats is gaan innemen van het hart dat klopt voor God en Zijn dienst. De heer H. D. Baars maakt in zijn meergenoemd boek op blz. 206 deze m.i. zeer juiste en treffende opmerking: „De Scandinaviër is openhartig over financiële aangelegenheden maar beschouwt zijn religie als privaatzaak; de Nederlander bekent in het algemeen grif kleur in kerkelijk opzicht en schroomt niet de eventuele tegenstellingen duidelijk aan te geven, maar is terughoudend zodra het geldzaken betreft”.

Op het kerkelijk leven van de Lappen hoog in het Noorden komen wij nog terug, wanneer wij met ons reisverslag zover zullen zijn gevorderd.

Tenslotte wat het kerkelijk leven betreft nog enige gegevens. Zweden telt 13 bisdommen en in deze bisdommen 2500 parochies,

KRITISCHE KRABBELS

Geen tussenwegen

„Het is de Bisschop, die zegt wat God geopenbaard heeft. En als het er om gaat zouden we wel kunnen zonder bijbel, maar niet zonder Bisschop. Want dat is het levendige gezag, dat wij katholieken aanhangen”.

Deze woorden werden in 1951 gesproken door de priester, Dr. F. Holthuyzen in het select gezelschap van roomse organisatiebestuurders, welke deelnamen aan de sociale studiedagen te Voorhout.

De bekende, zeer geleerde priester heeft deze woorden niet alleen uitgesproken, maar ook laten drukken in het woordelijk verslag van zijn rede: „Niets zonder de Bisschop”.

Het is goed als de gereformeerde, die leeft uit de erkenning van de absolute souvereiniteit van het Woord Gods, zich de inhoud en de draagwijdte van deze gezaghebbende realiseert en dan schrikt van de niet te overbruggen kloof die er is tussen rome en de reformatie.

Die schrik kan heilzaam zijn voor de gereformeerde, die meent met rome te stelen op eenzelfde wortel des geloofs.

Die schrik kan ook heilzaam zijn voor de gereformeerde, die zich er wel voor wacht de geloofswaarheden der Schrift te stellen onder het gezag van zijn interpretatie, maar met vlotheid en overtuiging het volle gewicht van zijn interpretatiegezag in de schaal der polemiek werpt, als het gaat over de in de belijdenis geformuleerde geloofswaarheden.

Wij erkennen geen Bisschop, die zegt wat we hebben te geloven en erkennen ook geen synode die hetzelfde wil doen.

Tussen rome en de reformatie ligt de diepe kloof van het gezag der Heilige Schrift. En met dit gezag is het: alles of niets.

Elke tussenweg valt onder het oordeel der Openbaringen.

Geloven op gezag van de Bisschop is zo'n tussenweg.

Maar geloven op gezag van de kerkelijke ambtsdrager eveneens.

De ambtsdrager mag zich zulk een gezag niet aanmatigen, het kerkvolk moet zich tegen zulk een aanmatiging verzetten.

De kerkelijke ambten zijn voortreffelijk, de dienst des Woords is een rijke gave van God.

Maar als het er om gaat zouden we wel kunnen zonder ambtsdragers, zelfs zonder ambtelijke Woordbediening, maar niet zonder Bijbel. Want dat is het levendige gezag der Schrift, dat wij gereformeerden aanhangen.

Een onzer medewerkers heeft, al was het niet in ons blad, gewaarschuwd tegen een zodanige overschatting van het ambt, dat men dit gaat beschouwen als een orgaan van Goddelijke openbaring.

Wij moeten oppassen voor tussenwegen.

Als de Schriftuurlijke weg ons te moeilijk lijkt of te riskant voorkomt, moeten we het toch maar wagen met het apostolische woord, gericht tot ALLE gelovigen: Gij hebt de zalving van de Heilige, en gij weet alle dingen.

FRATER.

waarvan de meeste met één predikant, sommige met meer, die dan in steden als Stockholm ook nog weer onderling verschillende rangorden hebben. De Zweedse kerk doet ook veel voor de zeevarenden. In 25 buitenlandse havens zijn zeeliedenkerken, o.a. in Rotterdam. De ingezonken toestand, waarin de Zweedse kerk verkeert, heeft onder hen, die daarover ernstig bezorgd zijn, geleid tot de Jonge-kerk beweging, die ernstig er naar streeft de belangstelling voor het leven van de kerk bij haar leden aan te wakkeren. Zij onderhoudt te Sigtuna een aantal onderwijsinstellingen en instellingen voor godsdienstig en cultureel contact. In een studie-centrum, dat als een klooster is gebouwd, kunnen studerende, ook buitenlanders, op voordelige voorwaarden een kamer en verzorging krijgen, zodat zij zich in alle rust en in een zeer mooie omgeving, ook wat het landschap betreft, aan hun studie kunnen wijden. Moge na deze kennismaking met de stand van het kerkelijk leven in Zweden ons aller gebed tot God opgaan, opdat Hij met Zijn Geest en Zijn Woord ook dit deel van Zijn hof doorwaaie en tot nieuw leven brenge.

P. GROEN.

KOMT, GA MET ONS

Elke kerkformatie, die overtuigd is naar Gods Woord te bestaan, staat dus zelve wel in de erkenning, dat alle gelovigen zich met haar belijdenis en dienst verenigen moeten en dat zij voor hen allen geldt, en zij spreekt dat bij alle gelegenheid zonder verbloeming uit; zij beveelt zich bij de gewetens der mensen als zodanig aan in de tegenwoordigheid Gods, al wil zij over die gewetens geen heerschappij voeren.

SIKKEL

AMERICANA

XII (Slot)

Over de wereldvrede-plannen

Op de Delaware-conferentie van maart 1942, waar men zich bezighield met plannen voor de opbouw van de wereld na de wereldoorlog, heeft men in een aantal punten richtlijnen opgesteld voor de veelomvattende arbeid in verband met het bereiken van een toekomstige rechtvaardige en duurzame vrede. De vorige keer bespraken we de inleidende gedachte en gaven enkele overwegingen, die bij het doorlezen van deze inleidende zinnen rijzen. Het zijn in het geheel dertien punten. We gaan ze hier niet bespreken. Slechts willen we er op wijzen, dat de richtlijnen voor de wereldpolitiek van Foster Dulles in de jaren na de tweede wereldoorlog, er duidelijk in te vinden zijn, en dat niet alleen, óók de idee welke Amerika als leidende idee heeft omtrent eigen roeping in deze na-oorlogse wereld. We noemden dit in onze vorige artikelen: het nationale, messiaanse bewustzijn van het „christelijk Amerika”. Zoals we de vorige keer al schreven: het geheel heeft de vorm van een credo, van een geloofsbelijdenis. Elk van de dertien uitspraken begint met de woorden: „wij geloven”. De eerste uitspraak stelt: „Wij geloven dat de wereld niet minder door de zedelijke wet als door de fysieke wet gedragen en geregeerd wordt. Er is een zedelijke orde, die fundamenteel en eeuwig is en die met de samenleving van de mensen en de orde van de menselijke maatschappij samenhangt. Indien de mensheid de chaos en de terugkerende oorlogen wil ontlopen, zullen de sociale en politieke inzettingen in overeenstemming met deze zedelijke wet moeten zijn en met deze in overeenstemming gebracht moeten worden”.

De tweede uitspraak: „Wij geloven, dat ziekte en lijden, welke op de tegenwoordige maatschappij drukken, tonen, dat de zedelijke wet niet in acht genomen of zelfs geschonden wordt. Allen hebben verantwoordelijkheid voor het tegenwoordige kwaad. Niemand kan zonder vergeving bestaan. Een betere gezindheid wordt daarom van ons allen verlangd, van individuen zowel als van volken”.

De derde uitspraak: „Wij geloven, dat het in strijd is met de zedelijke orde, als volken in hun betrekkingen tot elkaar een geest van wraak en van vergelding volgen”.

De vierde: „Wij geloven, dat het beginsel van de samenwerking en van de wederkerige belangstelling tot een ware gemeenschap der volken leiden moet... Een wereld van onverantwoordelijke en rivaliserende en ongebreidelde soevereiniteitsneigingen is een wereld van internationale anarchie. Er moet daarom ruimte gemaakt worden voor een hogere, meeromvattende autoriteit”. En zo voorts. Onze vingers jeuken om het hele geval voor U af te schrijven, maar zoals gezegd, we moeten ons beperken tot dat wat we als doel gesteld hebben in deze artikelen. Dat is voornamelijk wijzen op de denkbeelden welke in Amerika de toon zijn gaan aangeven ten aanzien van de verbetering van de verhoudingen op de aarde na de laatste oorlog, en de taak die Amerika zelf daarbij heeft.

Onze vingers hebben ook de neiging enkele kritische opmerkingen te schrijven, die als vanzelf rijzen bij het lezen van de uitspraak onder één vooral, over die „zedelijke wet”, en over die eigenaardige nevenstelling van „fysieke wet” en „zedelijke wet”, en over de „zedelijke wereldorde”, die fundamenteel een eeuwige heet, en zo voorts. Vragen kunnen hier genoeg gesteld worden. Doch we laten dat. We citeren nog de uitspraak onder nummer tien gedaan. Deze gaat over de „zware verantwoordelijkheid” welke naar de mening van deze Amerikaanse christenen, op de Ver. Staten zou zijn gelegd in verband met het streven naar en het werken voor een rechtvaardige en duurzame vrede, en een internationale rechtsorde.

Hier is de tiende uitspraak letterlijk:

„Wij geloven, dat in verband met het pogen om de internationale betrekkingen met de wetten der zedelijkheid in overeenstemming te brengen, een zware verantwoordelijkheid op de Ver. Staten is gelegd... Vele voorwaarden, die noodzakelijk zijn om een rechtvaardige en

duurzame vrede te verzekeren, eisen veranderingen in de nationale politiek van de Ver. Staten. Deze veranderingen betreffen: het mogelijk maken van betere economische samenwerking, garanderen van de toegang tot grondstoffen, een billijke behandeling van de rassensminderheden, internationale controle van de douanetarieven, beperking van de oorlogstoerusting, deelnemen aan een wereldregering... Wanneer de toekomst niet slechts een herhaling van het verleden zal zijn, moeten de Ver. Staten de verantwoordelijkheid voor een wederopbouw op zich nemen, welke in overeenstemming moet worden geacht met haar macht en haar mogelijkheden”.

Hier hebt u in hoofdzaak het program van de Amerikaanse politiek in de jaren na de oorlog met betrekking tot de vraagstukken van een internationale rechtsorde, de afschaffing van de zogenaamde koloniale verhoudingen, de verbetering van de internationale betrekkingen, het voorkomen van oorlogen met maatregelen, welke in overeenstemming worden geacht met de zedelijke wereldorde, zoals de Amerikaanse christenen daarover zijn gaan denken.

Hier hebt u ook in hoofdzaak het program voor de samenwerking ter bereiking van een internationale rechtsorde en een duurzame vrede, van de kerken van de hele wereld in het verband van de Wereldraad van kerken. De Amerikaanse denkbeelden omtrent het werken voor een rechtvaardige en duurzame wereldvrede in deze tijd en het voorkomen van een nieuwe wereldcatastrofe, zijn slechts voor verwezenlijking vatbaar indien allen die „van goeden wille zijn”, de handen ineen slaan. Degenen, die „van goeden wille zijn”, dat zijn in de eerste plaats de kerken; onge-

acht haar belijdenis, ongeacht de waarheidsvraag, ongeacht de kleur van het christendom dat deze belijden. Rooms en Joden en eventueel Mohammedanen mogen ook meedoen in deze gigantische poging om de wereld te redden van een dreigende catastrofe. Al wat godsdienstig heet mag, ja moet meedoen in deze verbroedering aller volken en kerken op de basis van een humanistische, denkbeeldige, zedelijke wereldorde. Natuurlijk worden die kerken en die christenen, die op grond van de Schriften zich tegen deze zogenaamde „christelijke” verbroedering keren, zoals bijvoorbeeld de Internationale Raad van Chr. Kerken, uitgekroten als apostelen van tweedracht, als twistzaaiers en geborneerde lieden, die de vooruitgang der eeuw niet hebben kunnen bijhouden. Daar kijken we overigens niet van op. Dit laatste is een „normale” houding. De voorzitter van de Intern. Raad dr Mac Intire heeft dit „bouwsel” een toren van Babel genoemd, in de dagen toen wij in Nederland nog niet in de gaten hadden wat er aan het groeien was.

In de voorgaande artikelen, die wij nu gaan afsluiten, hebben we gepoogd enig inzicht te verschaffen in de Amerikaanse ideologie van deze tijd, die „christelijk” heet, maar die van dat christendom is, dat in menig opzicht de heilige Schriften heeft losgelaten, van dat „christendom” dat een onderdeel is geworden van de Amerikaanse „Way of Life”, van het Amerikaanse nationalisme.

We hebben getracht in deze artikelen iets van de achtergronden van het Amerikaanse kerkelijke en geestelijke leven te doen zien. De Europese achtergronden van het Amerikaanse geestelijke en kerkelijke leven hebben we daarbij bewust en opzettelijk buiten beschouwing gelaten.

Hier zetten we nu een punt achter deze reeks, die als artikelenreeks veel te lang is geworden. De lezers mogen het ons voor ditmaal ten goede houden, dat we niet met minder toe konden.

J. MEESTER.

„Naar Gods beeld gemaakt”

Wie des mensen bloed vergiet zijn bloed zal door de mens vergoten worden, want naar zijn beeld heeft God de mens gemaakt.

Genesis 9 : 6.

De woorden die het slot vormen van Genesis 9 : 6 „want naar zijn beeld heeft God de mens gemaakt” kunnen drieërlei betekenissen.

1. De mens, wiens bloed vergoten werd, was naar Gods beeld gemaakt, daarom moet zijn bloed gewroken worden.
2. De mens, die het onschuldig bloed van zijn naaste vergoot, is een naar Gods beeld geschapen mens en daarom moet hij met de dood gestraft worden.
3. De anderen zijn naar Gods beeld geschapen mensen en daarom moeten zij onschuldig vergoten bloed wreken en aan de moordenaar de doodstraf voltrekken.

Indien de eerste exegese aan de tekst recht doet wordt met de woorden „want God heeft de mens naar zijn beeld gemaakt” de zwaarte van het aan de verslagene gepleegde misdrijf omschreven. In het andere geval wordt door die woorden aangeduid hoe zeer de bloedvergieter aan zijn bestemming ontzonk. In het derde zeggen de woorden waarom mensen als wrekters van het vergoten bloed en als rechters over de bloedvergieter moeten optreden.

We willen naar elk dezer drie mogelijkheden een onderzoek instellen. Daarbij zou kunnen blijken dat of één dezer exegeses juist is of dat uit deze drie mogelijkheden een keuze moet worden gedaan.

In tegenstelling tot G. Ch. Aalders¹⁾, bij wie K. Schilder, zij het uit andere motieven, zich aansluit²⁾, gaan we — gelijk nader zal gemotiveerd worden — uit van het zeer nauwe verband tussen Gen. 9 vs 6a en vs 6b. We geloven niet dat de woorden „want naar

zijn beeld heeft God de mens gemaakt” betrekking hebben op heel de voorafgaande perikoop, Gen. 9 vss 1—6.

1. De eerste hierboven aangeduide exegese is de traditionele en een nog steeds gangbare. Men vindt haar reeds bij Calvijn³⁾ en in navolging van hem bij de Statenvertalers.⁴⁾ Ze leest hier dat God met de woorden „want naar zijn beeld heeft God de mens gemaakt” de zwaarte van het aan een onschuldig gedood mens gepleegde misdrijf omschrijft: de vermoorde was een naar Gods beeld geschapen mens; de moordenaar vergreep zich niet slechts aan het leven van de naaste, maar in en met dat leven schond hij ook het beeld Gods, waarvan althans resten in die mens waren overgebleven.

Aalders, die het nauwe verband tussen vers 6a en vers 6b loslaat, ziet in deze woor-

³⁾ In zijn uitlegging van deze plaats schrijft Calvijn: „Want God heeft de mens naar zijn beeld gemaakt. Deze toevoeging dient tot versterking en zegt waarom God aan het leven van de mens zo hoge waarde toekent, van hun kant zouden de mensen de zorg van God in het geheel niet waard zijn, maar het beeld Gods in hen gedooft geen belediging. Laat ons daaruit toch leren, dat ieder, die zijn broeder onrecht doet, God Zelf krenkt! Zouden we dit diep ter harte nemen, dan zouden we anderen niet zo gemakkelijk leed doen. Laat niemand zeggen, dat het beeld Gods in de mens verwoest is: er is immers zo veel overgebleven dat de mens bijzondere waardigheid en voorkeur bezit. Ook staat de Schepper ondanks alle bederf het doel van de aanvankelijke schepping voor ogen. Daarop behoren we te zien en onze voorrang voor de dieren te herinneren.”

⁴⁾ De kanteek. op Gen. 9 vs 6 zegt: „Hier wordt het ambt der overheid bevestigd en het zwaard haar gegeven tot straf der boosdoeners. Rom. 13 : 1 enz.” En voor het slot van vers 6: „zie bov. 1 : 27. En of wel (d.i. hoewel G. V.) Gods bevel door de val geschonden en verbroken is, zo heeft God nochtans eenig overblijfsel daarvan, om onderscheidene redenen, in de mensen gelaten, hetwelk Hij niet begeert geschonden te hebben, maar verordent hier de straf voor zodanige schending”.

¹⁾ K.V. der H.S. op Gen. 9 vs 6, blz. 232—234.

²⁾ Heidelbergsche Catechismus I, blz. 297.

den weliswaar niet de grond voor de gevorderde doodstraf, maar ontkennt daarmee niet dat er nog zulke „resten” van het beeld Gods zijn overgebleven. Integendeel heel het beoogd⁵⁾ gaat er van uit dat de mens, ieder mens, in dit geval ook de mens die ten offer valt aan moord nog — hoe dan ook — beeld van God is. K. Schilder, die Aalders met instemming citeert, leest in de woorden „want naar zijn beeld heeft God de mens gemaakt” wèl de omschrijving van de ernst van het gepleegde delict en de grond voor de vordering van de doodstraf. Echter zonder daaraan te verbinden de conclusie dat de mens na de val, ook de gevallen mens dus, nòg het beeld Gods in zijn overblijfselen vertoont. Volgens hem duiden de woorden niet de aard van het leven van de vermoorde, maar zijn hoge oorsprong aan, de hoogheid van zijn Maker.⁶⁾

Aalders heeft er op gewezen dat de traditionele exegese door „hinderlijke consequenties” wordt gedrukt. Hij zegt: „Als de schepping van de mens naar Gods beeld grond is voor de doodstraf van de moordenaar, hebben we te doen met een motief dat tot veel verderstrekkende consequenties zou moeten leiden. Dan zou eigenlijk elk ander vergrijp tegen de menselijke persoonlijkheid, wijl aanranding van het beeld Gods, de doodstraf tengevolge moeten hebben.”⁷⁾

Wij onderschrijven dit bezwaar van Aalders ten volle.

En voegen er terstond aan toe dat ook de exegese van K. Schilder door hetzelfde bezwaar wordt gedrukt. Immers indien hier de doodstraf geëist wordt voor de moordenaar omdat deze weliswaar niet nog aanwezige overblijfselen van het beeld Gods in zijn slachtoffer, maar wel de Majesteit van diens Maker schond, ook dan laat zich de vraag niet onderdrukken waarom wel in dit geval (moord en doodslag), maar niet in andere gevallen de doodstraf geëist wordt. Immers ook door andere zonden tegen de naaste schendt men de Majesteit van Hem, die de mens schiep naar zijn beeld: Wie de geringe verdrukt, smaadt diens Maker, maar wie zich over de arme ontfermt, eert Hem. Spr. 14 : 31.⁸⁾

Samenvattend zeggen we:

- We laten met Aalders en op dezelfde gronden de traditionele exegese los.
- We handhaven met de traditionele exegese en met K. Schilder het nauwe verband tussen de beide delen van Gen. 9 : 6, in tegenstelling met Aalders.

2. De tweede opvatting van het slot van Genesis 9 : 6 „want naar zijn beeld heeft God de mens gemaakt” vond ik nergens. Dat is verwonderlijk. Want indien de traditionele exegese gelijk zou hebben met haar beweren dat deze Schriftplaats zegt dat in geval van moord of doodslag met het leven van de vermoorde ook (de overblijfselen van) het beeld Gods in hem wordt (of worden) geschonden, dan ligt de vraag voor de hand: Schendt dan de moordenaar alleen (de overblijfselen van)

⁵⁾ t.a.p. blz. 232. Aalders' bezwaar tegen de traditionele exegese is niet dogmaticaal. Hij zegt: indien de traditionele exegese juist is, dan zou eigenlijk elk ander vergrijp tegen de menselijke persoonlijkheid, *wijl aanranding van het beeld Gods*, de doodstraf ten gevolge moeten hebben. Aalders ontkennt dus niet dat de mens ook na de val nog — hoe dan ook — Gods beeld is, integendeel. Maar hij ontkennt dat dit in Gen. 9 : 6 als grond voor de doodstraf wordt gesteld.

⁶⁾ Schilders motief om de traditionele exegese los te laten is veel meer dogmaticaal. Let wel, zijn motief: hij wil van (overblijfselen van) het beeld Gods na de val niet weten. Zijn gronden voor de loslating der oude exegese zijn andere. Ten dele die van Aalders. Ten dele zijn ze ook hierboven genoemd. Zijn beroep op Judas vs 9 komt ons onjuist voor: Michaëls respect voor de duivel is niet respect voor diens Maker in het verleden, toen God hem in ere schiep, maar respect voor God in het heden, die vandaag aan die „Vorst” nog grote bevoegdheden geeft. „Vandaag”, d.i. toen Michaël met hem twistte. Heden zijn die bevoegdheden al weer verminderd. Openb. 20 : 7—10. Dat het in de brief van Judas niet om verleden ere, maar over presente gaat blijkt duidelijk uit het verband.

⁷⁾ t.a.p.

⁸⁾ Datzelfde geldt ook t.a.v. het niet-menselijk geschapene. Men geve er b.v. acht op hoe God toert over de culturele roofbouw van Babels koning, die de natuurschatten onttrekt aan hun scheppingsdoel, de ere Gods, Jesaja 14.

het beeld Gods in zijn slachtoffer en niet in zichzelf? Hij is toch niet minder dan de door hem gedode naar Gods beeld gemaakt? En dezelfde vraag laat zich stellen t.a.v. de door K. Schilder voorgedragen exegese. Immers indien deze gelijk heeft dat de hier beschreven misdaad niet zo zeer een misdrijf is tegen de naaste als wel tegen diens Maker, dan laat zich de vraag niet onderdrukken: heeft de moordenaar alleen de Maker van de naaste of niet ook zijn eigen Maker onteerd?

En daarom: indien de traditionele exegese of de door K. Schilder voorgedragene juist is, dan is voor het minst naast haar ook de tweede juist te achten. Dan schendt de moordenaar of de doodslager niet alleen in zijn slachtoffer (de overblijfselen van) het beeld Gods of de God, die de naaste naar zijn beeld schiep, maar ook (de overblijfselen van) het beeld Gods in zichzelf of de God die hem schiep naar zijn beeld. God schiep de mens naar zijn beeld en niet om onschuldig bloed te vergieten.

Maar ook deze exegese wordt gedrukt door dezelfde „hinderlijke consequenties” (Aalders t.a.p.) als de eerste. Door elke zonde tegen God schendt de mens (de overblijfselen van) Gods beeld in zichzelf of zijn Maker, die Hem schiep om zijn beeld te zijn. Waarom wordt dan wel in het éne en niet in andere gevallen dit bedrijf met de dood bedreigd?

Intussen: van de „hinderlijke consequenties”, waarvan Aalders sprak en de andere, die K. Schilder deden kiezen tegen de traditionele exegese, behoeft geen sprake te zijn, wanneer we lezen wat er stáát.

3. We menen dat aan de tekst recht wordt gedaan bij de derde exegese. In vers 6a stelt God de doodstraf in, die „de mens” aan de moordenaar moet voltrekken. Dif algemene en niet nader bepaalde „de mens” (... door de mens vergoten worden) laat ruimte zowel voor de nadere positivering en voor de voortgaande geschiedenis van het recht. Zowel de „bloedwreker” uit het latere familie- en stamrecht, als ook het zwaardrecht. Zowel de „bloedwreker” uit het familie- en stamrecht, als ook de latere overheid met haar zwaardrecht kan er door worden aangeduid. Het laat ook ruimte voor nadere Godsopenbaring in de geschiedenis, voor de wetgeving omtrent de goël, als ook over het ambt der statelijke overheid. Maar „de mens” moet het onschuldig vergoten bloed van de medemens wreken en de bloedvergieter met de dood straffen. Waarom moet „de mens” dat doen? Waarom mag hij in geval van moord of doodslag de zaak niet op haar beloop en de schuldige niet ongestraft laten? Op deze vraag geeft het tweede lid van vers 6 het antwoord: God heeft „de mens” naar zijn beeld gemaakt en daarom moet hij als rechter en scherp-rechter optreden.

„Want naar zijn beeld heeft God de mens gemaakt”. Dat is klaarblijkelijk niet slechts een feit uit een ver verleden, maar heeft nog betekenis en kracht voor „de mens” in het heden. De mens is (ook) Gods beeld, wanneer hij onschuldig vergoten bloed wreekt en de bloedvergieter overeenkomstig Gods bevel straft.

Deze exegese — de derde, waarbij we de eerste en de tweede afwijzen, — wordt aanbevolen door:

a) **het tekstverband.** In vers 5 zegt de HEERE bescherming toe aan de leden van het menselijk geslacht zowel tegen het dier als tegen de medemens: „En waarlijk, Ik zal uw eigen bloed eisen, van al het gedierte zal Ik het eisen en van de mensen onderling zal Ik het leven des mensen eisen”. De hand van God zal — nog helemaal afgedacht van de eventuele loop van aards recht — de moordenaar vinden.⁹⁾ Maar uit deze belofte moet nu de mens niet de conclusie trekken: wij kunnen dus de zaak wel op haar beloop laten en de moordenaar overlaten aan het hemelse gerecht. Integendeel: náást de belofte van vers 5 komt nu het gebod van

⁹⁾ Zo zegt Calvijn, onder verwijzing naar Psalm 55 : 24: „De mannen van bloed en bedrog zullen hun dagen niet ter helfte volbrengen”: „Metterdaad zien wij hoe velen op de openbare weg, in slechte kroegen, velen in de oorlog omkomen. Laat de overheid een zaak op haar beloop dan zendt God andere scherprechters, die bloeddorstige mensen hun loon brengen”. C. merkt deze dingen op bij vers 6. Instemmend halen wij ze aan bij vers 5.

vers 6.¹⁰⁾ Ook het aardse recht moet zijn loop hebben. En daarvoor moet „de mens” zorgen. Daartoe heeft God hem naar zijn beeld gemaakt.

Voorts pleit voor deze exegese ook:

b) **het bredere Schriftverband.** De mozaïsche wet kent de figuur van de goël, de beschermer van het recht der armen en verdrukten, zo bekend o.a. uit het boek Ruth.¹¹⁾ Die goël is ook de bloedwreker. Uit de Godsopenbaring blijkt voorts dat de HEERE Zelf de Goël van zijn volk is. Op deze hemelse Goël beroept zich Job op een van de hoogtepunten van zijn geloof, dat samenvalt met een van de dieptepunten van zijn lijden. Job 19 vs 25.¹²⁾ De profetische Schrift ontsluit het geheimenis: die hemelse Goël is de Messias. Jesaja belooft „En er zal een Goël tot Sion komen.” 59 vs. 20, vgl. Rom. 11 vs 26. De goël der mozaïsche wetgeving, de wreker van het geschonden recht, c.q. de door God aangestelde bloedwreker is „de mens” van Gen. 9 vs 6. En beiden zijn het beeld van God, de hemelse Goël, en van zijn Gezalfde, de Goël van Sion.

c) Geheel in deze lijn ligt ook Psalm 82 vss 1 en 6. Daar wordt gesproken van de vergadering der „goden”. Uit heel het verband is duidelijk dat deze goden mensen zijn. Als mensen, ontdaan van alle luister, gaan ze straks het graf in, vs 7. Maar deze titel „goden” met de daaraan verbonden eer en heerlijkheid danken ze aan hun aanstelling tot de dienst waartoe God hen roept: Ik heb gezegd¹³⁾: gij zijt goden, ja, zonen des Allerhoogsten. vs 6. De HEERE heeft hen geroepen tot het ambt van rechters. Voor het vervolg is te onthouden dat zij in die kwaliteit „goden” heten, welke naam wordt afgewisseld met „zonen des Allerhoogsten”. En hoe nauw deze ambts titel „god” of „zoon des Allerhoogsten” verbonden is met die van „beeld van God” blijkt uit Johannes 10. De Christus heeft daar tot de Joden gezegd: Ik en de Vader zijn één, vs 30. Men denkt reeds hier aan de éne Naam voor de HEERE en voor zijn Gezalfde, Job 19 vs 25, Jes. 59 vs 20 en Rom. 11 vs 26. De Joden wilden Jezus om dit woord stenigen, niet omdat ze het niet begrepen, maar juist omdat ze het zo goed begrepen: Gij, een mens, maakt Uzelf God, vs 33. Ze ontkenden echter de bevoegdheid van de Here Jezus om zo te spreken en interpreteerden daarom zijn woord als Gods-lastering. Dan zegt Jezus: Is mijn woord zo vreemd? God Zelf heeft, in Psalm 82, goden genoemd mensen tót wie het Woord Gods geschied is. Met des te meer recht mag Ik mij met die titel noemen. Want het Woord Gods is maar niet tót mij geschied, maar Ik ben zelf het Woord Gods: de Vader heeft mij geheiligd en in de wereld gezonden. Ik ben Gods Zoon. En wat dat inhoudt verklaart Hij dan nader: „Ik doe de werken van mijn Vader”. Wie Hem aan het werk ziet, ziet God aan het werk in Hem. Uit die werken mogen we nog, door het geloof, erkennen dat de Vader in Hem is en Hij in de Vader”.¹⁴⁾

Hier noemt Christus zichzelf — zonder de term te gebruiken — het beeld Gods.

Daaruit volgt dat ook de „goden” uit Psalm 82 : 1 en 6 deze titel droegen om het werk, waartoe God hen geroepen had. Het bestellen van het recht is het werk van God. Dat doende zijn de rechters Gods beeld, goden, zonen des Allerhoogsten. In hun aanstelling, het zeggen: „Gij zijt goden” honoreert God het feit dat Hij de mens schiep naar zijn beeld. Gelijk ook gezegd wordt in Genesis 9 : 6.

¹⁰⁾ Aalders legt het verband tussen vers 5 en 6 zo, dat volgens hem in vers 6 gezegd wordt op welke wijze God het bloed der mensen „eist” van de moordenaar. Dat is o.i. minder juist. Vers 5 is, dunkt ons breder van strekking dan vers 6.

¹¹⁾ Zie Num. 35 vs 19 v.v., Deut. 19 vss 6, 12; Joz. 20 vs 3, 5, 9; 2 Sam. 14 vs 11; Lev. 25 vs 48 v.v.; Lev. 25 vs 25; Ruth 4 vs 4; van Israëls koning Ps. 72 vs 11; van God naast de geciteerde plaats uit Job : Spr. 23 : 11 e.a.p.

¹²⁾ „Ik weet, mijn Goël leeft”.

¹³⁾ Dit „Ik heb gezegd” ziet op de aanstelling tot het ambt, vergelijk Psalm 2 vs 7; Psalm 110 vss 1 en 4; Jes. 49 vs 3 e.a.p. Het is hetzelfde als „roepen”. Vgl. Jes. 49 vs 3 met Jes. 49 vs 1.

¹⁴⁾ Men vergelijk deze laatste woorden eens met Galaten 2 vs 20 waar Paulus van zijn verhouding tot Christus zegt: „... en toch leef ik (dat is) niet meer mijn ik, maar Christus leeft in mij”.

Conclusie voor de exegese :

De woorden „want naar zijn beeld heeft God de mens gemaakt” in Genesis 9 vs 6 omschrijven niet de ernst van het aan een vermoorde gepleegde misdrijf (de schending van Gods beeld in de schending van diens leven), noch de gruwel van de zonde van de bloedvergietter, die zijn eigen waardigheid ootterde (het beeld van God in zichzelf schond) als grond voor de doodstraf aan de moordenaar. Maar deze woorden geven de grond aan waarop God „de mens” aanstelt om het vergoten bloed te wreken en de doodslager met de dood te straffen. In de bloedwreker, in de rechter en scherprechter wil God zijn Majesteit openbaren, zijn beeld vertonen.¹⁵⁾

Slotopmerking

De door ons voorgeslagen exegese heeft niet onbelangrijke betekenis o.a. voor de dogmaticale leer van het beeld Gods. Daarop hopen we t.z.t. terug te komen.

G. VISEE.

¹⁵⁾ In De Gemeene Gratie, 3e druk, III blz. 66 v.v. blijkt dat dr A. Kuypers de mogelijkheid van de door ons geboden exegese naast de door hem gekozen traditionele wel heeft gezien. Dat er nog een derde mogelijkheid is (de tweede door ons besprokene) is hem ontgaan. Zeer stellig verklaart hij: „Een derde mogelijkheid is er niet”.

De door ons geboden verklaring verwerpt Kuypers. Op o.i. ondeugdelijke grond. Hij meent n.l. dat Genesis 9 vs 6, indien de woorden „want God heeft de mens naar zijn beeld gemaakt” zouden slaan op de mens die het bloed van de naaste wreekt en de moordenaar straft, daaruit zou volgen dat het recht daartoe voortvloeide uit de schepping des mensen naar Gods beeld. En dus een soort natuurrecht zou zijn. Deze consequentie verwerpt Kuypers. Terecht. Maar die consequentie heeft de door ons geboden exegese niet. Immers in Genesis 9 vs 6 wordt niet gezegd: De mens is geschapen naar Gods beeld en daaruit volgt vanzelf dat hij als bloedwreker of als (scherp)rechter optreedt. Maar God zegt: de mens is geschapen naar Gods beeld. En omdat Ik hem schiep om mijn beeld te zijn draag Ik hem op om het onschuldig vergoten bloed van de naaste te wreken en de moordenaar met de dood te straffen. De bediening van het recht rust dus volgens Genesis 9 vs 6 niet op de schepping des mensen naar Gods beeld, maar de opdracht des HEEREN om het recht te bedienen heeft haar grond in de schepping des mensen naar het beeld Gods. Daar ligt het verschil. En daarmee vervalt Kuypers argument tegen de hier geboden exegese.

Bovendien blijkt dat Kuypers niet onderscheidt de bloedwraak als vrucht van zondige wraakzucht en de bloedwraak resp. de bediening van de doodstraf door de overheid krachtens het bevel Gods!

BOEKBESPREKING

Wolf Meesters : **Hielko van Oaltje.**

Een roman uit de dertiger jaren. (Kok, Kampen; tweede druk z. j. (1958); geb. f 3.95).

Wij onderschrijven gaarne het oordeel van Jan H. de Groot over dit boek (op de flap afgedrukt): „Er valt niets dan goeds van te zeggen. Een knap boek”.

Het wereldje van de dertienjarige Hielko Bunk, daar aan de Hunze in Groningen, met zijn scheepswerven, zijn klinkers en nageljongens, is voortreffelijk getekend. En psychologisch volkomen verantwoord is de verbeelding van de stralende heerlijkheden, de onstuimige verlokkingen, de onbegrepen grote-mensen-gedragingen en -contrasten, die dat wereldje vullen; ook het moeilijk verdouwde verdriet om alles wat samenhangt met „het grote geheim” dat in dat jonge leven langzaam maar ruw wordt onthuld: dat Hielko een kind is van Oaltje (Bouwsema) en niet van „moeke”. Levensrecht is daarbij ook de strijd van de tweede moeder; kostelijk het geloof van Vader Bunk en Opa Bouwsema, bij werkeloosheid en rouw, en van Hielko zelf in zijn kinderlijke reacties op spottende kerels en ongelovige vriendjes.

Men zal een geboren Groninger moeten zijn om het regionale aspect van deze roman op de juiste wijze te kunnen schatten. Maar ook de niet-Groninger kan voor deze herdruk alleen maar dankbaar zijn. Het moeilijkst verstaanbare van het dialect is in spaarzame voetnoten verklaard. De houtsmeden van

Bulder vormen een passende versiering. Het geheel is keurig uitgegeven — en niet duur.

Een boek, dat onze jongens en meisjes van zestien en ouder moesten lezen, en willen bezitten; dat ze stellig ook een plaats kunnen geven op hun „literatuur-lijstje” voor het h.b.s.- of mulo-examen.

J. B.

VAN HIER EN GINDS

Papoea predikanten

Op Nieuw-Guinea is de eerste groep van achttien Papoea's geslaagd voor het eindexamen van de Theologische School aldaar. Hiermee krijgt de Evangelisch-Christelijke kerk op Nieuw-Guinea (de protestantse „eenheidskerk”) voor het eerst een lichte jonge inheemse predikanten, die binnenkort in verschillende gemeenten aan de arbeid zullen gaan.

Zal het ook hier zo gaan ?

In Denemarken is het verzet tegen de vrouwelijke predikanten vrijwel geheel verdwenen. Aldus verklaarde onlangs de Deense bisschop Ollgard van Funen. Van de negen Deense (Lutherse) bisschoppen weigert volgens hem nog slechts één de toelating van vrouwen tot het ambt van predikant. De 514 Deense predikanten, die tien jaar geleden nog hadden geprotesteerd tegen de bevestiging van de eerste vrouwelijke theoloog in Denemarken, staan op het ogenblik volledig positief tegenover de arbeid, door de vrouwelijke predikanten verricht.

Zal het in de Ned. Herv. Kerk spoedig niet ook zo zijn. Men is al zo geheel en al gewend aan het ontbreken van een bindende confessie. Aan moderneren, die kerkelijk volkomen gelijkberechtigd zijn. Waarom dan ook niet aan de vrouwelijke dominé ?

Predikantentekort

In de Chr. Geref. Kerken is een ernstig tekort aan predikanten. Van de 138 gemeenten zijn er 72 vacant. Dit jaar kwam er maar één kandidaat van de Theol. School in Apeldoorn.

Vrouwenvragen

Wat er onder Amerikaanse christenvrouwen leeft, kwam tot uitdrukking op de vergadering van de vrouwenafdeling van de Nationale Raad van Kerken in de Ver. Staten. De vrouwen vroegen opschorting van de atoomproeven als eerste schrede op de weg naar gecontroleerde ontwapening; uitbreiding van de technische en economische hulp aan achtergebleven gebieden; aandacht voor de al te sterke nadruk die in het Amerikaanse opvoedingssysteem op de wetenschappelijke vorming wordt gelegd.

Boeddhisme in Amerika

In Washington zal binnenkort een Budhistische tempel verrijzen. De kosten van dit heiligdom annex zendingscentrum die ruim 2 miljoen dollar bedragen, worden gedragen door Buddhisten in, Burma, Ceylon, India, Kambodja, Laos, Thailand, Korea en Japan.

Kerkelijkheid en christelijkheid in Amerika

De Amerikaanse belangstelling voor de kerken is zeer groot, maar niet duidelijk bepaald. Aldus de Amerikaanse theoloog prof. dr. Forell, die op het ogenblik gastdocent is van de Hamburgse universiteit in een artikel in het „Deutsches Pfarrerblatt”.

Van de 160 miljoen Amerikanen behoren thans 103 miljoen vrijwillig tot de een of andere religieuze gemeenschap. Dat is 60 procent, tegen 35 procent in 1900.

Ondanks de stroom van nieuwe leden naar de kerk is volgens prof. Forell de kennis van de grondslagen van het christendom ongelukkig zwak. Blijkens enquêtes geloofde 98 procent, dat de Bijbel Gods Woord is, maar 55 procent kon geen enkele evangelist noemen. De incarnatie stond in de rij van de belangrijkste wereldgebeurtenissen bij de meeste ontwikkelde ge-enquêteerden pas op de elfde plaats.

Professor Forell signaleerde zowel binnen als buiten de kerk een zekere met het christelijke geloof rivaliserende godsdienstigheid. Buiten de kerk is volgens hem het optimistische vooruitgangsgeloof in de democratie en

het geloof in de Amerikaanse flinkheid een surrogaat-religie geworden.

In de kerken bloeierij en religieus individualisme, zoals zij zich in het fundamentalisme openbaren, vervolgens ook het ritualisme als uitdrukking van een esthetisme, waarbij de waarheidsvraag nauwelijks meer gesteld wordt.

Veelvuldig treft men de voorstelling aan, dat het geloof noodzakelijkerwijs stoffelijke welvaart moet bewerkstelligen. Het is de taak van de kerk, aldus prof. Forell, om deze algemene vormloze godsdienstigheid tot een bijbels christendom om te vormen.

KERKNIEUWS

Beroepen te Ten Post: kand. M. Doornbos te Wormer; te Oosterbeek-Velp: kand. J. H. Kamerbeek te Amersfoort; te Almkerk-Werkendam: kand. R. Hoogsteen te Droegham.

Afscheid en Intree: Ds. L. E. Oosterhoff hoopt zondag 31 aug. afscheid te nemen van de gemeente van Ten Post om op 14 september zijn intree te doen in Beverwijk.

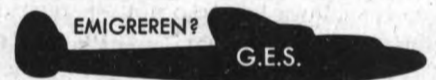
Kerkbouw. Zaterdag 9 augustus werd de eerste steen gelegd van het eerste kerkgebouw van de Geref. Kerk van Utrecht-Centrum aan de Brillantlaan.

Adressen: Wageningen: J. van Binsbergen, Jagerskamp 78, Wageningen; **stud. C. J. de Leur,** Nijreesweg 71, Almelo.

C.S.B.-CONGRES

Op het congres van de Calvin. Stud. Beweging, dat van 25—30 aug. te Driebergen zal worden gehouden — in „Ons Centrum” — zullen o.a. spreken: Prof. Dr. J. H. Bavink over: „Tot een getuigenis voor alle volken”; Dr. H. Schroten: „Getuigen vanuit de kerk”; Drs. H. J. Bonda over „Getuigen in de Maatschappij”; Prof. Dr. D. H. Th. Vollenhoven: „Getuigen in de Wetenschap”.

In secties zal gesproken worden over Het getuigenis in de Beeldende Kunst, de Roman-kunst, de Muziek resp. door Henk Krijger, C. Rijnsdorp, Dr. M. Geerink Bakker.

Als ERKEND AANMELDINGSBUREAU verzorgen wij voor U alle emigratie-papieren. Wij geven voorlichting en verlenen bemiddeling voor plaatsing in alle landen en plaatsen waar eigen Gereformeerd Kerkelijk leven is.

VRAAGT VOORLICHTING VIA UW EIGEN ORGANISATIE:

GEREFORMEERDE EMIGRATIE STICHTING
Thomas à Kempisweg A 32, Utrecht, tel. 30335 - b.g.g. 26393

Vertegenwoordigers door geheel Nederland

VERSCHEENEN :

Brochure „ISRAËL EN DE DUIZEND JAREN VAN OPENBARING 20”
Door Ds J. C. Janse te Zutphen

32 pagina's met omslag, royaal formaat. Prijs f 1.50.

Bestellingen uitsluitend per giro bij DRUKKERIJ STEENBERGEN - ZEIST
Giro 233117

Drukkerij Steenbergen
ZEIST - TELEFOON 2452
★
Periodieken
Boekwerken
Handelsdrukkerij

ADVERTENTIE-TARIEF :

Regelprijs 20 cent per m.M.
Bij contract reductie.

FAMILIEBERICHTEN :

Regelprijs 15 cent per m.M.